

Niamuno Sargas

broliams Lietuvininkams žines parnešas.

„Niamuno Sargas“

Tilžeje, kas ketvergą išdūdamas, laštija prie arcziausiojo pušto ar per gramatnešį apsteliūtas ant bertainio meto 50 peningū, su prinešimu į namus 65 peningius. Jė pati laitraščio išleistuwe Tilžeje, pylimo ulyczioje (Dammstraße) 2. bute, priima apsteliawimus arba išsirašymus.

Šėrnai mylėsim cėcornstę,
Drašei užtaršim lietuwystę!

Apsakymai

į „Niamuno Sarga“ įstatomieje laštija po 10 peningū už kožną smulkeis raštais išspausgt eilutę ir yra šio laitraščio išleistuwe priimami. — Gromatas ir rankraščius dėl laitraščio siunčiamus priima rėdytuwe Tilžeje, pylimo ulyczioje (Dammstraße) 2. bute.

2. num.

Tilžeje 31. decemberį 1885.

1. metas.

Sweiki naujus metus sulauke!

Apstisteliawimus ant „Niamuno Sargo“

po naujo meto wiš cėcoriškėjie puštai už 50 pf., už 65 pf. į namus parnešant, ant metu bertainio priima; taip pat Tilžeje Niamuno Sargo išleistuwe, pylimo ulyczioje 2., **L. M. Stakelys**, wofiškoje ul. 73, **Wehmeyer'io** pasekėjas, šteršai ties rotuže, **D. Pėterait'is**, wofiškoje ul. 14, **A. Kalvaitis**, wofiškoje ul. 29.

Kėli žodžei apie auginimą.

Rašo Prasziokelis.

I.

Auginant waitus, labai reikia pamislyti apie tai, kokių tai dideliu dalyku yra garbinimas wyresniuju, ir kiek tai prasto pacina iš to, jeigu to garbinimo nėšas nesaugoja. Ne galima laikyti už menką tą daigtą! Jausmas garbinimo eina kasdien silpnyn jaunūse žmonėse, tam paslui eina priešgynystė, nepaklusnumas, o iš to ant galo išeina wišokie nėšai pageidimai ir nedorybės. Žut negalime mislyti, kad šios gadynės waitai gema ant swėto su didesneis diegais piktto, ne kaip pirma; dėl to tur kitur įieškofime pradžios to piktto, o ilgai netrukšime surasti.

Waitai wiš, o jeigu ne wiš, tai beweil wiš, užaugš tofeis, kofeis jūs užaugšime; atidūs tą, tą bus nū musu gawę; ju weikalūse tolesniame amžhyje galėsime, kaip zerkole, pamatyti wišus sawo triusjus auginimo laike ir patėmyti tą, tą pirma užmiršome ar nematėme. Budas ju pats bus pirmutiniu ir tikru liudininku musu tikros procės, arba tingėjimo, kada jūs auginome. Gžion gul pradžios, dėl kuriu musu waitai netur jausmo garbinimo wyresniuju.

O-gi kaip mažai daigtu šėndien garbiname! O jeigu nepalaimingi atsitikimai prislēgia musu širdhyje garbinimą, tą sargą musu dwašifkos werczios, tai ar dabojamėsi su tūmi nū waitu, ar stengiamėsi paslēpti nū ju akciu sawo dwašifką nėšumą? Nė biški: nėš jeigu iš wienos pusės, per meilę waito, nepriklauso jį pašaliti, pagabenti nū sawo draughstės, tai wėl iš kitos pusės, meilė paties sawės, nepawelhyja gėdėtiesi, daboti liežumų, atsilaihyti nū negražaus žodžio, kurs ipūla į dušią waito, kaipo pirmutinė šėla pagėdimo.

Mylime šime laike waitus labai, bet mylime žwėriška meile, ar beweil žwėriška. Tegul waitas užšigauna biški su adata ar su pašinėliu, tai tas mažas škaudėjimas sujudys tėwą ir motyną; o tie patys tėwai, taip jausmingi ant daigtifko škaudėjimo, kitu tarpu, nemato dwašifko šopulio, daug baijesnio, kurs supaulyja waito širdį. O tas prasideda, kaip garbinimo jausmas pradeda gėsti.

Amžias musu išsidirbo saw labai netiesų su-
pratiną apie garbinimą: mums rodosi, kad gar-
binime yra koks tai nusizėminimas ir kad buti
lygiu kitiems, tai reikia keltiesi į mandrybę ir
wišus žemįti.

O iš to išeina tas, kad wienu stengiasi
parodyti wišą sawo protą ir štuksaumą, kiti
wišą kwalkumą ir žemumą, kad suvienytomis
šylomis nugriauti galėtu wišką tą, kas wertas
yra garbinimo. Wiškas tas dedasi neslēptinai,
kruwoje gimines, prie waitu.

Prisizūretime waitui nū pat jaunystės. Žė-
dykautas, darsitas, greitai pyksta. Dar žodžio
ištarti negal, o jau moka mušti. Motyna bowh-
jasi su rankute kudifio, išdykelis jei sudūda, o ji
jūkiiasi ir bucziūja už tai jį; tėwas wėl žiur ir
džiaugiasi, kad toks mažas, o jau tiek išmano.
Patol pažino abėcė, waitas jau gražei išmoko
skaityti iš weido, ir tū supranta, kad tėwu nereikia
bijoti, kad sawalninkystė wišką gaus, wišką galės
padaryti; o suprastime, jog tada darosi ne-
paklusnus ir paliauja jūs garbėti.

Weliaus, kada jau kalba, klauso, supranta,
krauja į sawo atmintį wišką tą, ko pirma nesu-
prato. Tas zopostas atsiminimu, tai jo ginklas,
nū katro persigęs paslui tėwai, kurie mislyjo, kad
prie waito galima šnekėti apie dalykus, kuriu jis
nesupranta. Ne wienu kartą iš piktumo pašakytas
prie waito negražus žodis ant senolės, tėtės, arba
dėdės pašiliks atmintyje. Apšneėjimas buwo
pirmaje šneka (kaip tai tankiu tankiausei tarp
musu atsitinka), o waitas buwo czionai; nė klausė,
nė suprato, saw bile tą weikę, triusę apie wežimėlį,
ar su katikėmis bowhyjosi; tik kokių nors tarpu
atsiliepia tėtai su žodeliu, už kurį tėwai raudo-
nūja. O ant to ar kas žiur? Wėl ne. Wai-
kas toks jūkingas, kaip šneka tą, ko nesupranta;
žiur wiš į jį, dywyjasi, bucziūja, nū wienu keliu
tgfo ant kitu. Waitas, kurs nesupranta to,
ką šneka, jaučia gerai, kad jis wiršumi: pa-
bandė, o atsitiko gerai; nū tol žino, kad gal buti,
be baimės, nėšum, ir kad jį mylėtu, tai reikia
jūktiesi ir jūkti kitus; o per tūs jūtus tankei
kenczia esybė (persona), kurios pati senatwė liepė
ją garbinti. Nū laiko, kaip padėjome jam, o ne-

uždraudėme išjūkti wyresnį gentį, užmušėme jame
garbinimą giminyštės.

Waitas išaugo į waiting arba merging ir
paliowė jau buti waitu. O juk tur ir kaip mes
busime, ar busime urėdininkais didesneis, ar ma-
žesneis, ar gaspadorausime, ar bernausime, wišur
turėšime šiofą tofą wyriausybę, kurios reikia
klaudyti. Toks wyresnysis tur paczią, tur wai-
kus, o wyriausybė beweil wišados yra musu ne-
prieteliumi. Waitas gird tėwus šnekant tarp
sawės apie tūs neprietelius: „už tą jis gawo tą
wietą? kūmi aš nėšėnis už jį? kad ne jis, tai
ar aš šėndien nebucziau gaungs jau po šimtą
doleriu? o pati ūdegas ar ne iš mano procės
įsitaisė?“ Arba: „tai man gaspadorius, berno
ne wertas!“ Arba: „tai mokitojas! mudristės,
pats nėšo nemoka!“

Draugijoje (draughstėje) žmoniu nėra dawado,
waitas girbi, kaip išjūkiame wyriausybę, ar jo
paczią, ar jo waitą, žodžiu sakant, išrandame, kad
wiš ne wertu garbės, kad wiš nėšėnis už mus.

Tegul tas waitas pradeda priklaudyti kam: su-
nus nū mokitojous, dukte nū mokitojėnės; arba
bernas nū gaspadoriaus, piemū nū kerdžiaus. Ar
neatsimins saw tūjaus, ką girdejo nū tėwu apie
wyriausybę? Takas jau numindžiotas, dabar
tik reikia jūmi į tinginyštę, į puikybę, į pawyde-
jimą eiti. Kam jis tur spirtiesi prieš pagundi-
nimą? Žut jo tėwai taip darė.

Dėl to musu waitai wišados tur teisybę.
Lengwa jam išguldyti tėwui, o dar lengwiaus
motynai, kad mokitojas jį per daug daužo, netei-
singai paforojo, kad neišklaufinėja jo gerai, kad
kitus nėšėnius labiaus giria, kad jis neteisingai
kenczia. Waitifstis atmoka cūdydjimu ir nužemi-
nimu; su tofeis jausmais auga, su jais tveriasi
už darbo, o jū darbas šunkėsnis, jū labiaus
linksta į nėkystę. Metas eina po metui, o waitas
nemislyja apie dūną, kurią kiti užsidirba karkšta
proce, užsicėdydjimu; waitas išdykelis, užaugtas
be pagarbinimo tėwu, gimines, gentyštės, wišo
swėto, be moflo, be procės, be kantrybės, tū
neteisingai prakeiks žmogystę, ir matys tik du pa-
sipriešijanczius daigtus, ar turtingumą, ar wargą
Ar tars tada saw, kad turtingumas, arba wargas

neateina pats, kad reikia dirbti, idant apturėti galėtum turėti, arba ne kėsti wargę? Kur gi tai ne! pasakyti tą, tai reikėtų prisipažinti prie kaltybės, butu tai pradžia išmintingumo. Del to tai mes nekad nenorime liudioti savo piktą, šalidami (atkolidami) nu jos tūs baidius paėjimus, o kalczią wercziame ant kito, ne norėdami tikros pradžios pajieškoti sawyje.

Pradžia ta gul netekime garbinimo. Garbinimas yra prigimtu jausmu. Zeigu neturime ką aplink save garbinti, tai grįžta tas jausmas į mus pačius. Pradedame tada garbinti savo pašlydimus, nešam newertumą, kwailumą ir wistą, kas yra mūsų, o tūmi tarpu išjūkiame išmintingumą, dorybę, ir taip, kaip trepaus, nežinodami koda ir kaip, žengiamo wis toliaus, patol nuemame iki pašfutinio rubežiaus, ant furio nekystė ir kwailumas susiglebiame kaip dvi tikros sešers, wieng glėbi.

(Dar ne wistas.)

38 daržinininkystės.

Pagal Merio „Daržas, apynei ir bitys“.

Pagerinimas medžių weisles.

Medžių „šuilėje“ susodinti medelei gal augti metus arba dvejus. Wafaros laike iš „šuilės“ reikia išrasti wiskas žoles, žiemos laike reikia į saugoti nu tikti (zuiti), kurie labai liubija apgriaužinėti jaunus medelius. Jaunos wysnės ir slywės gal „šuilėje“ ilgus pasikti, kol taip suaugę, idant butu galima jas staczei į daržą persodinti. Kas kita su jaunomis kriausėlėmis ir obelėmis; nės per metus arba dvejus po persodinimo į „šuilę“ reikia pagerinti ju weislę. Yra daug prieprowu weisles pagerinimo, czia aš pridursiu lengwiaušias; ju yra keturios, ir tai šios:

- a) czepėjimas,
- b) sudurimas,
- c) pridėjimas,
- d) afiawimas.

Norint pagerinti medžių weislę reikia turėti su sawimi aštrų peilį, karnas, plestras ir czepus. Wietoje karnu galime siulus inti. Plestros tai marškos šmotelei ištepti iš wienos pusės su medžių mostimi. Medžių mostį gauši sutirpdydamas drauge po mažumą wafko ir jafu (jmalos), prie to pridėdamas alhwos arba linu alėjus ir gerai pašiaus tai suminkydamas, kol wisi dalykai neperjinaisys ir kol mes negausime minštos mosties. Czėpai, ant galo, tai yra medžių uglei, kuriūs

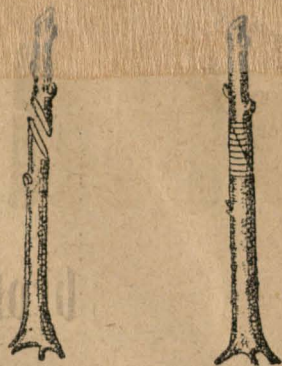
reikia mūinti nu pacziu galu šalei, į pietu pas angancziu, ir tai nu tokią weislę medžių, kokią nori saw įgti. Czėpa nereikia antšeziaus mūinti, kaip kad turi pagerinti medžių weislę, labiaušei, jeigu nori medžių pagerinti jūs sudurdamas. Czėpo ilgumas tur buti nu 4 iki 6 coliu. Jauni medelei, išauge nu žemės ne daugiaus kaip per wieng pėdą, jau tur buti pagerinami.

a. Czėpėjimas.

Nupiauk medelį per 12 coliu, tai yra per wieng pėdą, nu žemės wisai lygei, pašiaus kamėnėli nu wiršaus peršelf pacziame widuryje; gilumas peršelfimo tur buti wieno colio arba daugiaus. Pašiaus paėmęs į ranką czėpą nupiauk jį žemiaus treczios afelės, iš abiejų pusiu pražulnei taip, kad jis butu į kšlį, nugarą priugstas ir pašiaus tą iškšlį į augščiaus minėtą plyšį pagal kraštą taip, idant žiemes kaip kamėnėlio, taip ir czėpo gražei susieitu wiena su kita. Zeigu pagerinamas medelis yra didelės, o per tai ir jo kamėnėlis apydrutis, tada iš abiejų pusiu plyšio galima iškšti po wieng czėpą. Pašiaus czėpėjimo wietą reikia apwinioti su plestra, pradedant iš apaczios, ir taip reikia tainti, idant antru galu plestros galėtumbime pridengti wiršų kamėnėlio; pašiaus su karna kryžis aprišt plestrą. Reikia storotiesi, idant plestra butu wienlinka, idant kamėnėlis nebutu per storai apwiniotas, nės tada wargingai oras gal prie jo prieiti; del to tai aprišant karnomis reikia jas winioti ne nūlatai, bet kryžis. Czėpyti reikia pawasaryje.

b. Sudurimas.

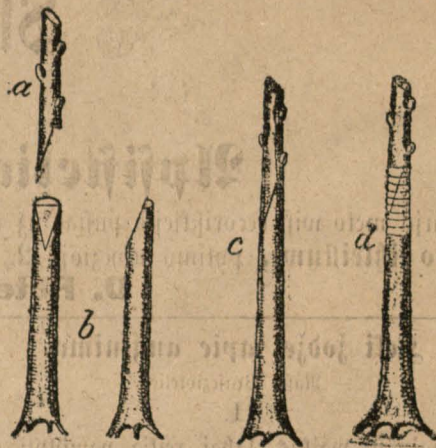
Tofiu budu pagerinamas medelis ir czėpas tur buti wienofio drutumo, del to tai medelį galime pagerinti pagal paczią wiršunę. Sudurimą reikia atlikti pradžioje pawasario. Sudurimas taip darosi: medelį ir czėpą pražulnei per pusantro colio nupiauname ir pašiaus pridėję wieng prie kito apwiniojame plestra ir karnomis užrišame. Swarbiausias dalykas tai tas, jog kaip medelis, taip ir czėpas taip gražei pražulnei tur buti nupiantas, kad pašiaus, jūs sudėjus, jie powisam wienas kitią pakrutintu. Czia taip pat kaip ir prie czėpėjimo nereikia storai apwinioti, idant oras lengwiau galėtų medį atšiekti. 38 abrozeliu czia žemiaus padėtu galėjime suprašti, kaip tai darosi, nės ant pirmo abrozėlio medis, kirs žemiaus yra, tai pagerinamas medelis, o

tas kirs ant wiršaus su trimis afelėmis — tai czėpas; antras abrozėlis rodo, kaip išžiur medelis ir czėpas, kad jau yra aprištu po sudurimą.

c. Pridėjimas.

Nupiauk medelį per pėdą nu žemės ir, išrinčdamas drutesnius czėpus del drutesniu medeliu, nupiauk czėpą pražulnei žemiaus treczios afelės taip, idant pražulnus nupiovinas turėtu colį ilgumo; pašiaus pradžioje pražulnimo truputį užrumpyt ir atitiest wią pražulnumą, kaip

parodyta yra ant abrozėlio, papakenklinto su skaitytine a. Pašiaus kelmelį pagerinamo medžio iš wienos pusės, geriaušei nu rytinės, taip pat nupiauk pražulnei, kaip tai iš priešakio ir iš šalies yra parodyta ant abrozėlio paženklinto su skaitytine b. Turėdamas taip sutaisytą czėpą ir medelį, pridėk wieng prie kito, prižiurėdamas, idant žiemes czėpo susieitu su žieme kamėnėlio, kaip parodyta yra ant abrozėlio c. Ant galo reikia apwinioti su plestra, užrišti ir t. t., kaip ir prie czėpėjimo arba sudurimo — tai galime matyti ant abrozėlio d. Czia kamėnėlei pagerinamųjų medžių gal buti truputį drutesni už czėpus.

Mothyna ir duktė.

Pagal Wichert'ą.

2) (Priemazza.)

Bet Urte wisai, kaip rodėsi, neturėjo noro atsimainyti, wisus pasipiršimus atmetė, neisprašydama nei wienos adynos ant apsimislyjimo, ir gana aiškėi ištare, kad ji wisai nemislyja antrą sykį ištėkti. Jei nereikia wyro gaspadorystėje, ir ji nenorinti turėti ant sawes poną, galėdama ir pati paliepti. O Magdė kam czia turėtu gauti patėwį?

Pagal tokią sawo mišlį ji gyweno atsitraufusi, wien tiktai rupindamasi už sawo namus ir dukrele. Ne tai, kad ji butu bėgtinai bėgusi nu wirškuju. Bet kaip kas į ją mištebejo, nešas negalėjo ant jos patėmyti, kad ji sawo žodžių ar žwilgiu butu dawusi priežastį išaidėniam pašielgimui. Wyrai jei, tarsite, nebuwo nei ant seiles. Reikėjo ant galu galo tikėti į tai, kad ji yra wisai ktoniškos rugšties, ne kaip kitos moters. Ji tur šaltą kraują, taip dabar wisi šnekejo, ir jos karščiausiu noru yra sukrauti pinigų, kad Magdė galėtų tapti turtinga marczia. Ji kėlis metus tai jai taip tikėjo, kad wisi apsižiojo norėję jai patikti ir warginti sawo piršlybomis.

Ji pati wyro wietą namūse jimdama tokią ilgą czėją, įgawo maž daug wyrišką pobūdį (karakterį), norint ji pati nepajuto tokios atmainos. Ji ējo drauge dirbti kokią darbą, nesibijodama nei bauraus oro. Kol buwo mergaitė, ji buwo graži, pastojusi moteriskė, ji buwo daili ir šauni, o dabar jos pawidalas matomai ējo apwalyn pecziūse ir strėnose, weidas parudawo per wafarą, o žiemą turėjo gana sweiką išweizdėjimą, ir pažėgos (šylos) jos ranku ne sykį ištabino darbininkus. Ji mažai šnekedawo, retai kada daugiaus ne kaip reikėjo, wisūmet rustai, o tankei ir pasi-didžiūdama.

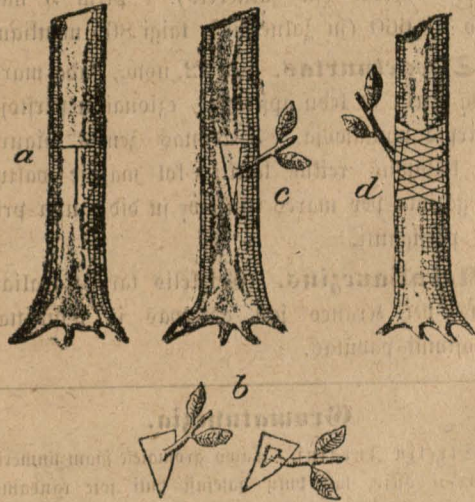
Kas su ja turėjo darbą, tūjaus matė, kad prie jos neprisimeilisi. Geros rodos ji nenėkdawo; bet jeigu kas norėjo listi į jos darbus, su tūmi ji trumpai, o aštrei padarydawo galą. Jei ji buwo liepusi ką padaryti, tai ji ir žiurėdawo, kad tai butu išpildyta. Ji mokoje sukietė aplink jauczius ir arklus taip pat, kaip apie wistas, pinigų taip pat laikyti ir jūs išleisti sawo laiku. Kad reikėdawo, tai ir šaltūgiui pašalydawo staczei į akis, kas buwo tieja ir netiesja, ir neatrodawo nu sawo teisybės, nors reikėtu eiti ir į judą (prową). Sztuamoti su tais, kurie jai tarėsi ēją artimiausis, ji nemokėjo. Linjintai jos bi-

jojo; ko jie galėjo reikalauti, tai jie gaudawo sawo czėsu ir pagal mērą, o jeigu jie peržengdawo tai, kas jiems buwo leista, ji jūs be galiescio bandė. Jos balsas sustorėjo. Kad rudenyje ir žiemoje, apsiwilkusi kailinius sawo wyro, o lietuwistą kėpurę užsismaufusi ant galwos, ji kieme paliepdawo, tai swetinasis ją butu iš tiesu laikęs už patį gaspadorių.

Norint ji taip wyriškai pasirodydawo, bet ji neapšileizdawo nei kaip moteriskė. Stuboje ji wisūmet wilėjo dailius drabužius, melswą gelumbinį wyštą, augščiaus pilnu krucziu iki pat kello užjagstyta, o šepetą apriestą aplink plantus daili susututus, ir iš užpakalio surištą į mazgą. Ji wijados dėwėjo karpes ir apsiūsdawo gražiū margu kūrštū, o taip pat nešiojo gražei adytus (išsiutus) marškinus. Kad apsitaisydawo išeigineis drabužiais, ji wisas kaimynės pereidawo. Tiktai rufsla ant kaktos, susitraukianti wiršum antakiu, ir šaltas žwilgis baidydawo apwalgnioj. Ji augino Magdutę labai rupestingai. Sawam kudiui ji buwo mažiaušei kieta, bet ir miela mothyna ji dabar jam nebuwo. Reikawing ji laike už neką. U Magdutę, kuri buwo gana išdryfusi ir laiba, pasigūpdawo del galwos šopejimo arba kad nenorėdawo walgti, tūjaus

Afiawimas.

Uždaromas daromas pabaigoje gegužio (ma-
jaus) mėnesio arba pabaigoje liepos (julijaus)
mėnesio; pirmame atsitikime ašelė waro tūse pa-
cziūse, antrame tiktai ant ateinancziuju metu.
Afiawimas šitaip daromas: Nuimtū nū medžio
švėžei išaugusį ugli ir nuskintū nū jo pusę lapu.
Jeigu medelis jau mažumą išaugęs ir tur šakelės
piršto drutumo, tada afiawimą reikia daryti prie
kožnos šakelės. Ugyoje wietoje medelio arba
šakelės padarytū įpiowimą pagal abrozėlį pa-
ženklintą su šlaitytine a, tai yra iš pradžių

ipiaut žiemesį per pusantro colio nū wiršaus
žemyn, o pašiaus wėl pradeditū nū wiršaus to
ipowimo piauť šeršai į abi pusi — taip kad ant
galo ant žiemes gautum ipowimą paweikšto šlai-
tytines T. Jš ugli wiršuje pamineto išpiaustyt
ašelės, apžėdamas aplink jas žiemes iš triju pusių
ir prižiūredamas, idant drauge su ašele, arba
lapeliu, butu išpiauta ir pati mėša ašelės ir,
idant ana nepaliktū prie ugli. Kaip pasirodo
ašelė po išpiowimo, galime matyti iš abrozėlio b.
Pašiaus peiluku reikia atwersti žiemes pagerinamo
medelio į abi pusi — ir tai ipowime pagal
šlaitytinę a — ir ant atwerstos wietos uždėti
ašelę, kaip tai galime matyti iš abrozėlio c.
Pleštros tam nereikia, užtenka su žieme pagerinamo
medžio, atdengta pirmiaus, pridengti paliktą ašelę
ir pašiaus kryžis su karna aprišti, idant oras
galetu atsiekti. Žiūrēt ant abrozėlio d. Reikia
pastprocowoti afiawimą nedaryti laike kaitros arba
lytaus. Reikioms nedėlėms praėjus, kaip tik ašelė
prigiję, pagerinamą medį reikia nupiauti per du
coliū augščiau ašelės.

jai liepdawo eiti gulti. Ji barė dufterį retai,
bet ję ir nepagūpdawo. Pawyždama ji rupinosi,
kad kas kitas neįsitraustytū į kudisio širdį, bet
jai paczei nebuwo litta širdingumu įgyti išsi-
tėjimą. Magdūtė galejo jausti, kad wijūmet
motyna yra jaje nepaėjinga.

Tiesą pasakius, ji nebuwo mielu kudisiu. Ji
buwo taip pat atkakli, kaip ir jos tėwas, į kurį
ji pašinėse sawo išweizdėjimu; ji tankei užsipul-
dawo su kietybe ant nekėsiu ir galejo dienu
dianas niurzgėti ir žurnoti, jeigu jai to nedūdawo.
Priegtam ji buwo lyg sapne, sunku ję priristi
prie wienu darbo ir daugiausei mėgdawo sėdėti
išmislėjusi darže po beržu, o žiemą kerczios už-
pecztyje (užkalalyje). Bažnyčioje ji gerai mo-
kinoši, bet lengwians jai į atmintį išėdawo dainos,
kurias mergos dainūdawo, ar pašakos, kuriomis
ją senutė orie sawes priwiliodawo. Ji galejo
reikti kaip kate, kad pašijūdawo esanti užgauta, o
tęg jš atidūdawo drabužius nusiwikusi tam,
kas jos galeitū pažadindawo. Rudlotą kiemo
kūnį, kurio wisi neapientė už jo biaurumą, ji
mielai buzdūdawo, o ję gražų šunelį, kurį mo-
tyna laisūdawo widuje, dėl to kad jis budawo
apvaltas ir jorauš, ji arzdino wišaip kaip.
Sawo pūstyčias ji atidūdawo begedžiams

Apie arkliū auginimą.

Priemazga.

6. Apšiejimas su kumelėlinga ir žindoma kumelė.

Kumelėlinga kumelė netur eiti į per daug sunkų
darbą, labiausei į atėczias, netur buti mušiamą,
įpacz prieš turėjimą. Brieš turint kumelėi
nereikia gailėtiesi abrašo (ašelio); stalde ji tur
turėti wietą užtvertą, idant galetu, kada norės,
šmagei atsigulti. — Apšitūrėjus (kumelė tur į
dwylistą mėnėį po pašimūšdinimo), reikia jai
dūti miežiniu pradu (pradinio ędesio), idant turētu
gana pieno. J aštuntą dieną po turėjimo reikia
westi ję pas erzilą; kada ne kada ir anščiau
kumelė prišleidžia erzilą. J darbą gali ję imti
iš palengwo jau po triju nedėliu (septyndieniu)
wis dar neįgailėdamas abrašo (ašelio).

7. Auginimas kumeluku iki ketvirtu metu.

Birmūju du mėnėsiu kumelukas tur tik žįsti;
po dwieju mėnėsiu reikia dūti miežiniu pradu
(pradinio ędesio), šumaišytu su šumliu ir min-
štu ašeliu; po triju mėnėsiu gali prie to maišyti
awizū, dūti šumlians šienelio. Kaip tik jau ku-
melukas pradeda ęsti awizą su ašeliu ir šienelį
iki priešdamas — o tai atsitinka paprastai šufatus
ketvirtam mėnėsiui — gali jį nutraukti; žįsdamas
ilgiaus, kumelukas per daug šumaišina kumelę.

Nutraukus reikia kumelukas laishti ruimin-
game garde, idant galetu šmagei waištinėti.

Pirmą žiemą kumelukas tur gauti kas dieną
iki 4 macziū ašelio ir macziū awizū; tokius 6
šwarus šieno. Ašelį šumaišytą su awizomis
reikia padalyti į tris dalis; wieną pridūti rytė,
kitą widurdienyje, treczią wafare, tiek jau įykū
pagirdžius kumeluką wandenimi; šieną reikia dūti
ant nakties. Priprasti kumeluką prie šitokio
wienokumo labai šwarbu, nės tai atsiliepa ant
jo šweikatos.

Per ateinantį pawasari, wafarą ir rudenį
reikia leisti kumeluką į sawą ganyklą; jeigu ga-
nykla menka, tai reikia dar namėje pašerti ir šį
tę ant nakties padūti. Per wafaros karščzius
widurdienyje tur kumelukai stowėti twarte, arba
garde po pawėsiu. Prie šito graudenimo reikia
laishtiesi, nės yra labai šwarbus; pirmo meto
uginimas atsilieps ant wišo arklio ghywenimo.
Ko dėl kumelukai neužauga, kaip tur užaugti, ko
dėl wos šęstą metą gali jūs kintyti į sunkią
plęstę, ko dėl kumelėi tankiausei tur tymus (masern),
o pastui per wišę amžią serga pažandėmis? Dėl to

žwirbliams, o balandžiams paberti lasalą, ji mažne
kas dieną užmiršdawo. Su kaimynu wailais ji
nemokėjo siausti, o wargužiū mergytę, kuri mito
pakarcziui palailais nū pietu, ji į sawo širdį už-
darė. Ję pat mažu dienu išlepino. Wislas
sukosi aplink ję, kaip jai turėjo rodytiesi, o pastui
ji ne nū wienu girdejo gana tankei, kad ji wislę
nū motynos pawelsdės, ir kada norint darys taip,
kaip norės, o labiausei išimtininku bute. „Kad
tu gaspadinausei, tai mes šulaušime geras dienas.
Tu neužmirši, kas buwo tėwas ir iš kur paeina
ta žemė.“ Magdei motyna gana tilo, bet ji su-
siartinti su ja negalejo. Jos šaltumas, nūmonė,
jos blaiwus žodis ję laisūdawo nū tolo. O tai
dar daugiaus, kada ji ugterėjo. Dabar jau ji
buwo suaugusi mergaitė 13 metu.

Urtė nei mįslyte nemišljo, kę reikėtu daryti,
kad tai wis pašitaisytu. Ję ji nekados negei-
dawawo, kad jos wyras dar butu ghywas arba
tad ji kitą wyrą turētu, o wienok ji galejo kada
ne kada jausti sawo wiensytę. Tai ję pykindawo.
Jos rustumas turėjo kožną aštuntį, kas turėjo
su ja darbą. Kitoms gaspadinėms ji pasirodė
mandri ir išdidusi; berods ji kantro nenoredawo
klaustiesi ju šundas ant naminiū barniū ar ant
peštyniū su wailais. Ję dėl to wadino „pik-

kad pirmą metą nebuwo kaip reikiant prižiūrėti.
Kumelės pritinkanczei užaugtas tur triju metu
jau buti arkliu.

Antrą žiemą dūdame paprastai wienuš šiau-
dus, nūgrėbas ir mažumą šieno. Tiesą, ku-
melukas antrą metą jau nereikalauja tolios prie-
žiūros, kaip pirmą metą; wienok noredamas, kad
kumelės greitai užaugtu ir stotusi drutu arkliu,
neįgailėt dūti jam per žiemą kas dieną po macziū
awizū. Wienoks šerimas ir girdymas tur buti
užlaikomas taip pat, kaip ir pirmą metą. Ant-
stame twarte negalėdami pašimaitstinėti kumelėi
justira, tamsiame ir žemame serga afimis — šėip
ar taip tai atsiliepa ant wišo arklio ghywenimo.

Ateinantį pawasari, wafarą ir rudenį wėl
užtenka geros ir sawos ganyklos.

Treczią žiemą užtenka jau arkliui šiaudu,
nūgrėbū ir šieno, be to wišo ir wandens reikia
dūti iki gana, idant kumelėi galetu prikimšti pil-
wus. Kumelėi po wišam netur gauti ropucziū
(ercziū), nē pamazgu, taip jau nereikia jiems
dūti dobilū ir wiskū, nės nū tolio pašaro jauni
arkliukai apšunksta, apserga ant afiū. Piewos
šienas prie nūgrėbū ir šiaudu šweikliausias.

Sufatus trecziai žiemai wėl šweikliausia gera
ir sawa ganykla. Kas laiko kumelį twarte, šer-
damas žaleis wikeis ir dobilais, tas mūšers
šmagų, bet nedrutą ir darbą nepakeliantį arkli.
Gera, sawa ganykla wišados šweikšnė.

Babaiga fitę įykū.

Jš swetur.

Wasfolija. Arloje, Wyplante, tapė naktįje
27/28 nowemberio gimintė iš 5 žmoniū nu-
razbajauta. 540 rubliū buwo išplešta. Pista
duma ant nekuriu genties pūlusi, kurlai jau
pasprūdės.

— Petrapiseje (Petersburtyje) tapė nesenei
wienas wyras suimtas, kurlai per klastą į wieną
daržę, kur šėip tik cecoriškoci gimintė bei jos
artimiausieji gentys tesufirenta, jeigę norėjo rasti.
Ar jis nyjilistas, ar šėip toks klastorius, dar wėlas
per tikrą nežino.

Prancuzija. Prancuzai tik wėl senjii
prezidentą Grėwį ant septyniū metu republikės
wiršininku išjįsthyrė. Tai nors geras ženklas, kad
Wokietija su Prancuzija pakajuje pašilks. Ne
įykū ministėrijos perdetiniū pastojo Glomenceau,
didžiausias Grėwio priešininlas. Wis tai wos
Prancuzijai ant gero išeis!

czurna“, „pistaje“. Jš to ji berods jūlawosi.
Bet širdingo džiaugimo ji neturėjo nei iš sawo
dukters.

Atsitiko, kad tolimas gentis iš motynos pu-
tėjo į Ašpurteliū ir jos namūse paliko ghyweni.
Jonas Kalwaitis buwo dar 25 metu wyras, bet
jis elgėsi taip nūmoningai, kaip 40 metu žmogus,
ir turėjo išblyškusį weidą kaip kad blyškė ser-
ganti mergaitė. Jis laisūdawo galwą nulenkęs
ir įtraukęs į peczius; jis judėdawo palengwa,
šnekdawo apsimislhjęs, plaukai buwo ant kaktos
nusišwėrę. Bet kad jis atwerdawo afis gilei
lindanczias apaczioje nulinusio kaulo afiū dūbutės,
tai jos ugningai žibėdawo, kaip kad iš gilumos
kokios alkos (prudo). Jis dėwėjo jaką iš plonos
mėlinos gelumbės, į kurį buwo daug knypčiū
įsiuta; aplink kaktą turėjo aprišęs geltoną šilkinę
šepetėlę, žemai ant krutinės šumegztą, kelines iš
jūdo milo ir šreblinę su siurais antkraščiais,
toli atimauskę per kaktos wiršų, kaip pas wišus
puikorius tarp jaunu pašitūrinęziū Pietuwiniū;
bet metęs atį kožnas tūjaus galejo matyti, kad
jo mįslys buwo attolintos nū tu pawirbutiniški
daigtū. Kad jis buwo gražus wyrukas, jis
tikrai to nei patš nežinojo.

(Dar ne wislas.)

Inglijonija. Nereikia piktąjį prie sienos moliavoti; jis ir be to atsis. Taip ir Inglijonams Birmonoje. Jie Birmonus su Rynėžais haugino, o jie ir išreiškė, jog Birma iš senovės jiems tributą mokėjusi. Dabar vėl Inglijonams su užsiplešimu Birmos klijutis atsidarė. Rynėžams nenorint Inglijonams Birmonoje viršų palikti, tik reikia žmones sukurstyti ir jius šelpyti, o Inglijonų wisa macis išnyks.

— Didį nepatajimą Gladstonės užmanymai Jrlante tarp bagotuju lordu (growu) padarė. Ezie daboja išrodyti, kad parlamento itaishmas tikrą maištą tarp lordu ir randauninku pakelšes.

— Birmonoje, Azijoje, didžiausieji maištai sukile. Inglijonų gendrosius berods įstengė seną karalystę sugriauti, ale žemėje dawadą išlaikyti ir gywatintinkus nū plėšiku gelbėti, tai ne jo nosei. Swetimi akrutai nebedrįsta į Mandalay, wprausiajį mēstą, įwažiūti, bijodami nuplėšimo.

Italija. Popėžius labai džiaugiasi dwi macni žemi wiename gincze futailings. Jis tik gūdziafi, kad Italija zokanus daranti prieš bažnyčios walnybę, kitoms žemėms išminties popėžiaus sošto klausant.

Espanija. Smerczio šwente už miruį karalių Alfonsą XII. tapė atlikta 12. dēc. Madridite. Beweif wiši Ciropos kunigaikščei buvo sawo wietininkus ant pagrabiū nusiuntę.

— Nekursai erckis iš Sewiljos, Don Enrique de Bourbon, norėjo paloczinije prie karalėnės prileidžiamas buti. Raip toktai jam netapė įwelyta, jis pradėjo karalėnę darfyti ir kitus apicerus kufinti, kad karalėnę suintu ir kitą waldoną į jos wietą įstatyti. Jis tapė sugautas ir į kalėjimą įdėtas. Sako, jis buf to dėl tai dargės, kadangi karaliū gywam tiant gawęs nū jo kas mėnėfi 1000 franhu, kurin pinigū karalėnė nebedawusi.

Bulgarija. Norint ir ginklu apstabbymas supneketas ir patwirtintas ir Bulgarai jau iš Serbijos ištraukę buvo, tai tik Serbai negalejo atsilauktyti neužpūlę kelis Bulgaru kiemus. Rodosi, kad tokiu budu kažin kada dawadas ten rasis.

— 25. dēc. wėl serbiški pulkai Bulgarus užpūlę.

Serbija. Karalius Milan'as deputacijoną sawo žmoniū priėmęs, kursorai išreiškė, kad karalystė wisados gatawa tiant turtą ir fraują dėl tewynės apėrawoti. Karalius širdingai dėlawojo.

Taip rodosi, kad Serbai nei dabar, po wisu nepalaimu, nenor nusiapajūfi.

Azija. Ezitoje (Transbaikalijsje, Sibėrijsje) mirė per sawo polytiklas promas Masfollisje pažįstamas d-ras Weimar'as. Jis nekuriam nyjilistiklam užmušėjui wėžimą parupino, kad nū wietos pasprustu; jis dawė nūdus, kurie prie nabastininko Masfollu caro razbaininko tapė atrasti.

Aprifa. Aigipte netikrojo prarako Madžio pasatejas, kalyfas Abdula, nekuriame mēste ženklus prie butu kampu priliptindinęs, užprašydamas wisus netikinciušius (krifczionis) užpulti ir žudyti. Matyti, kad Inglijonai wargu tą twirtą prieš pasifelusiūsius ištaihs.

Iš Wokietijos.

Berlynas. Saimui susijęs taps užmanymas dėl kasimo kanolės tarp šiauriniū ir aušriniiu juriu padūtas. Raip šaimininkai wisu partiju tam priešais laishis, sunku pasajyti.

— Ką kunigaikščei užmoka už gelžkelius? Wokietziū cēcorius ir wiši karališkijie princai užmoka ant wisu privatū ir karališku gelžkeliu tai, ką kielwiena fitas žmogus tur užmokėti. Tik nū Rafeles iki Frankfurtu gal cēcorius ir cēcorenė dykai wažiūti, pagal nekuri įšidėrejiną iš senowės. Cēcorystės kancleris tūmi budamas taip pat negauna pigiaus waziūti; Ale rods kunigaikštis Bismarkis, kursorai šaluno wėžimą wisu Wokietijos gelžkeliu waldonysziū downomis gawo, kuriūmi wisur dykai gal keliūti.

Putsdamas. Princas Wilius yra 22. dēc. tymais susirgęs; drugys tgas menkas.

Iš Lietuwos.

Tilžė. Kaledu šwentes šimet dėl negražaus, lytūto, migloto oro tapė wyriausėi namūse praleistos.

— Prie gelžkelio budawonės tarp Tilžės, Labgawos ir Karaliaucziū dabar jau ir Karaliaucziū su 90,000 marciu prisidėda. Taigi wėl žinginis artyn prie pradėjimo budawonės.

— Mirusieji didžiosios armijos Napolijono I, kuriu palikai 1812 m. Tilžę perėjo, nei dabar negauna pakajaus. Nekursai waifu waikas wieno czion anūse metiše mirusio growo kreipėsi šenlink, noredamas mirimo žentlę gauti. To negawo, nės nekur negalejo ištirti, ar czion palaidotas.

Ragainė. Wietoje iškėltojo lantroto Krossos yra dabar prie Karaliaucziū waldžios buwushis

waldžios asesorius v. Windheim'as per komisariską waldytoją lantrotystės Ragainės pawieczio išsirtas.

Raujoji. 20. dēc. tapė pustiljonas B. iš R. į Gastu kalėjimą nugabentas, kadangi mišlyjama, jog jis iš pusto wėžimo žakelį su wisais pusto daigtais, tarp kuriu ir 870 marciu pinigū buwė, išwogęs. Tasai žakelis be pinigū po tilto Szalteikio upelio šale Barczacziū atrastas.

Klaipėda. Ezime mēste pagal škaitymą nusidawusi 1. dēcemberį gywatintinku škaitlius buwęs 18,795 (su žalnėreis). Pirm 5 metu buwo 19,660 (su žalnėreis), taigi 865 menkiaus.

Szwartnurtas. Nū 22. now., kada marės pirmą kartą su ledu apsidengė, czionai neperstojes šaktarpis ponawojo. 3 adynas žemės bauriu keliu keliawus reikia laukti, kol mažoje waltyje bus galima per marės rankowę su didžiausia prieda peršigauti.

Karaliaucziū. Gelžkelis tarp Karaliaucziū bei Kranco jau gatawas ir wijūtinam wartojimui padūtas.

Gromatnyczia.

Strekin Jurgini. Sawo gromatelė šiam numerini per welai atėjo, kad butu galejusi buti joje randamoji giesme patalpinama Niamuno Sarge. Labai džiaugiasi, kad taip karštai dėl lietuwysies pasirupini. Tu wos weryji, kaip tai kielwieną tikrą Lietuwinią atgawina musu dwasistās kiliimas.

Prasziokeliui. Jusu rankraštis apie „auginimą“ jau Niamuno Sarge suwartotas; prašau ir priemagą atsiųsti. Kiti rankraščiai taps taip pat suawdoti; tik sunku wisą staiga atlikti. Raštas sukaktuwinei knigai taps pawotatas.

D-rui Basanawycziui. Sawo du rankraščziū atėjo manšpi. Dėlui; taps suwartoti. — Rašto „iš priežasties“ yra ca. 200 efi. apspausiu.

Kalwaiczini. Sawo gromatą, rašytą pirm kaledu, gawan ir labai už ją dėlawoju. Ar gawai 1. numerį Niamuno Sargo?

R. St. Jusu gromatą ir siuntini su 9 mł. apturėjau. Aušra taps prirupita, taip pat ir „Niamuno Sargas“. Aušros kaled. jau išsiųstas. Už pawėdimą 5 mł. ant išspaudimo „Daukanto pasafojimu apie Lietuwos weifalus“ dėlawoju.

M. D. S. Sawo fortele atėjo pas manę. Atlikciu, tą buwai rašęs. B. ir taip wargu atšpės. — „Reisucziū myri“ gawan. — Labas dienas, linkšmas šwentes.

— Turgaus prefios ir rubliūsus kursorai šį kartą nepareina, kadangi šwenezziū dėl nē turgaus buwo, nē rubliūsus feitefi.

Apsakymai.

Wilus bei bušfingius

double bei kaizermanteliu ceifius, prancuziškās škepetas (long chāles) bei wisokeriopas fitas škepetas, arkliau deifius, taip ir

bumbulus bei wilnas

pažįstamai geriausiafi štyriūse prisulo didžiaustame iššityrime pigiaus kaip wiši kiti kupcei.

C. Staschull,

Tilžėje, wotifkoje ul. num. 14, antrame krome nū kampo.

Lietuwifku kalendru, giesmiu knigu, katkijmu, testamentu

wisados zoposte tur kniginyczia

Schubert & Seidel'io

Tilžėje, wotifkoje ul. 64.

Kapija, gera, geltona Java 95 pf. dito „ „ „ 1 mk. dito žalia „ „ 90 pf.

kaip ir wiši kiti štyrei už labai pigias prefias.

Euforius ir farynas — geriausias pamariškis — pigiausei.

Geriausias muilas.

Wėžimu tepalas (ant wandens plaukių).

Cigaros ir tabakai, gerai wufiguleje.

Rumas, wynas ir brangwynus.

Silkes, kaip Matjos, Mlenos, riebiosios ir ulant. Jull'es.

Swiesto, werdama, galwiju druska pigiausei.

Wiši kiti materijoles ir kolonijoles taworai už twirtas ir pigias prefias.

A. Kalwaitis

Tilžėje, wotifkoje ulyczioje num. 29.

Wehmeyer'io pasekėjas, popėrius kupczys ir knigu spausnuwė prisulo lietuwifku giesmiu ir malsu knigu, pyweliu ir kitu kni- lės knigu, popėriu ir rakonu daigtu

— pripažintai pigai.

Seniausias toliai fromas Tilžės, nū 1816 m. pawows

Wifko knigu spausnuwė

jiefi

mosintinio,

turincziū widutini moflę ir mofancziū gerai lietuwifkai ir wotifkai

Senas, senasias lietuwifkas ir apie lietuwą knigas

perfa Mikasas, Tilžėje, pylimo ulyczioje (Daminis) 2.

Dėl padėjimo

kromo kupczys

pardūdu sawo bagotingai dawadytaji

gūfi

ponu ir

žinponiu gamafiu

už tožną priimtiną prefiją.

A. Engelmann,

Tilžėje, wotifkoje ul. 31/32.

„Žiemos wafaro adynelė“

Broliams Lietuwiniukams ant naudos ir pamoflo **Janu Merthno** parašyta, tatroje kielwienas nūširdus Lietuwininkas mofstas ir nemofstas, ras širdžei ramumo dailiaustife aprašymūse nusidawimu, bei to, kas nusidūti turėtu, pagal tikrą lietuwifką mislį geroje lietuwifkoje kalboje ir Prusu Lietuwai priprastoje rašyboje rašyta.

Labai welytina butu, kad tožnūse namūse, tur Lietuwininkas gywena, ir „Žiemos wafaro adynelė“ škaitoma butu. Už pigią prefiją galėtu tožnas tokią knigą nusipiekti ir sawo mubadejusia dušelę žiemos wafarūse atgawiti.

Jos yra gawiamos tožnoje knigu kupczysje bei pas spausnuwinintą **Wifką Tilžę**, ant pylimo antrame bute (num. 2.) už 60 pen.

„Pirkit žmones ir škaitytit,

„Dėl to jūms negailu bus,

„Pitą wengit, ger darytit

„Wiel tai daro gers žmogus.“